

בלימת צרת מחלות העטין

תיקון השביל אינו אלא ענין טאכני קל־ערך ופשוט למדי, אבל עלי לציין בצער את העובדה שרק הודות להתערבות והערות מומחים מהחוץ (ד"ר לארנאו בעיקר) חוסל מיטרד זה, לאחר שמומחים אלה הוזמנו או הוזעקו ל"כיבוידל־קוט" שפרצו בצורה מגפתית בעדר וסיכנו את עצם קיומו. ברור שרק אז נמצאו הכספים וניתנה הוראה דחופה לתקן את השביל ולחסל מכשלה זו.

מצב הציוד במכון החליבה

אין כל ספק שלתקינות מכונות החליבה ערך רב במניעת מחלות העטין. אמנם הורחב בזמן האחרון שירות הפיקוח על ציוד החליבה על ידי התאחדות מגדלי בקר ושה"ם, אבל מתק־בל הרושם שהעומס המוטל על עובדים אלה בעקב הטיפול בשינויים במבנים של מכוני החלי־בה ובהתקנת הציוד החדש, אינו מאפשר פיקוח סדיר על מצב הציוד ופעולתו, כיוון ששירות תקין מבחינה זו מחייב שכל מכון חליבה יבוקר באופן יסודי 3—4 פעמים בשנה. לדעתי יש לארגן פעולות הפיקוח והייעוץ על בסיס אי־זורי, כשבכל איזור יימצא אדם בעל הכשרה מתאימה לבדיקת מכוני החליבה באופן קבוע. רק בדרך זו אפשר יהיה למנוע תקלות רציניות בציוד ובהפעלתו. בגליל העליון יש לנו ניסיון רב בשטח זה, ושירות זה הוקם מחדש ומבוצע על ידי כותב שורות אלה.

רחיצת העטינים ו"הכנת" הפרות לחליבה

פעולות אלה, שהיו כה ברורות לפני כמה שנים והכירו בהכרחיותן, הוזנחו בזמן האחרון ומזלזלים בהן. במשקים רבים אין משתמשים שוב במגבות ואף לא בספל הביקורת ומסתפקים בניקוי העטינים על ידי התזת מים וניגוב ביד בלבד. ייתכן שאפשר לנהוג ככה באיזורים עם אדמות קלות וחוליות או מעוטי־גשמים (בנ־גב), שם הפרות נקיות יותר בדרך כלל ואף עטיניהן אינם מזדהמים ביותר. אבל אין המצב, כך ברוב איזורי הארץ; למעשה — המצב, מבחינת שמירה על הנקיון, הוא עגום למדי.

כוונה מיוחדת יש לי בציין כותרת זו למא־מר, כיוון שלא שמענו עד עתה מאיזו ארץ שהיא בעולם שאמנם הצליחו לבער לחלוטין את מחלות העטין. ואם זהו המצב, הרי מוטל עלינו למצוא דרך לאיזה שהוא "דו־קיום" עם פגע זה ולצמצם ולבלום ככל האפשר את ההפסדים שהוא גורם לנו.

מתוך ניסיון רב־שנים במשקנו בטיפול במח־לות העטין הגענו לכך שמחלה זו אינה מהווה בעיה כלשהי בעדרנה, נוכחנו שמוניעת המחלה (וזהו העיקר) נתונה בראש וראשונה בידי האח־ראים לעדר, ועל האמצעים והדרכים שנקטנו, ונוקטים עד היום, אספר להלן.

ידוע לכולנו שגורמים רבים מעורבים בהופעת מחלה זו ובהתפשטותה; אתעכב איפוא על הגור־מים העיקריים, הקשורים במימשק הענף בלבד.

מרבץ נקי ויבש לפרות

ריפוד יומיומי בסככה בכמות מינימאלית של 5—6 ק"ג קש לראש יבטיח מרבץ יבש לפרות ואת ניקיונו. בחורף, עת הפרות כלואות כל הזמן בתוך הסככה, רצוי לרפד ב־9—10 ק"ג קש לכל פרה, כי אל לנו להתעלם מכך שהרביצה ברטי־בות ובקור הינה אחד הגורמים הרציניים בהופ־עת דלקות העטין; ואמנם עדים אנו לעובדה שבמשקים רבים פורצת כעין "מגיפת" מחלות העטין בעונת החורף והגשמים. ידוע לי שהקש לריפוד הוא מיצרך יקר למדי, ומובנת הנטיה לקמץ בו ככל האפשר, אבל אסור לנו לוותר בענין זה כשמדובר בריפוד סככת הפרות וננהג לגביהן ברוח־בלב, כי ההפסדים ממחלות עטין, וודאי שיעלו בהרבה על ה"בזבוז" בקש לריפוד.

השביל מהסככה למכון

נראה כמובן מאליו ששביל זה צריך להיות נקי, ללא "גומות" או בורות מלאים מים וזבל. אולם מהו המצב למעשה? במשקים לא מעטים אפשר למצוא שבילים מקועקעים שקעים למכביר ויובן מאליו שפרה בעלת עטין ארוך, המשתלשל מטה, מקבלת טבילה בתמיסה זו שבבורות (כעין "חיטוי עטין") 3 פעמים ביום. לכאורה הרי

למדי שנהג כזה מכשיל באופן אישי את המת- למד-הטירון, שלא לדבר כלל על הנזק הנגרם לעדר. יתכן שבמשקים בעלי עדרים גדולים, בהם עסוקים בקביעות 2—3 חולבים מנוסים, אין הסכנה של החולב-הטירון כה גדולה, כיוון שקיימת אפשרות לפקח עליו בהתמדה. ועכשיו אתאר בקיצור את נהגי העבודה אצלנו ואני מניח שהם ישמשו הסבר לעובדה שאין מחלת העטין מהווה עוד בעיה של ממש בעדרנו.

רישום, רישום ושוב רישום!

אנחנו מקיימים רישום מדויק ומפורט על מצב העטין של כל פרה, במשך כל תקופת החליבה וכן גם בתקופת היובש שלה. לכל פרה כרטיס מיוחד, כרטיס-הבריאות, ובו נרשם כל שינוי שחל בעטין (ויהיה זה הקל ביותר), הטי- פול שקיבלה ע"י הרופא, והתרופות שהשתמשו בהן. גם כל עגלה הרה נתונה לפיקוח כנ"ל, כשהיא מגיעה לחודש השמיני של הריון, כיוון שידועה העובדה של הופעת מחלות עטין במבכר- רות שזה עתה המליטו.

הטיפול בתקופת היובש

הננו ערים מאוד למצב העטין בתהליך היי- בוש ובמשך כל תקופת היובש. כל פרה נבדקת 2 פעמים, לכל הפחות, בנוכחותו של הרופא. כשמתגלית הפרשה בלתי נורמאלית, ניתנים טיפולים מתאימים, על הרוב טיפול אחד ולפע- מים שניים, והננו חרדים לכך שהעטין ישוב לאיתנו ולמצב נורמאלי שברעות אחדים לפני ההמלטה. הודות לרישום המדויק כל השנה, ניתן לטפל כראוי בכל רבע שנפגע בתקופת החליבה, ועלי לציין שזה סייע בידינו להגיע לתוצאות טובות מאוד.

הציוד במכון החליבה

ביקורת יסודית נעשית אחת לכל 4—6 שב- עות; בביקורת זו עומדים גם על ספיקת משאבת התת-לחץ, ההפסדים בקו, ובדקים אם קיימת רזרבה מספקת של תת-לחץ אחרי שמפעילים המכונות, המשחרר (הראליזאר) והדלת. פעולת המפעמים (פולסאטורים) נבדקת בציוד-בדיקה מיוחד, וכל תקלה, תהיה זו הקלה ביותר, מסל-

על אף השטיפה במים והניגוב ביד משתייר ליכלוך על העטין ועל הפטמות, וכשמרכיבים את הגביעים ומפעילים את החליבה, מתווספת לחלב תמיסת מים ובל... ולא די בזה: הרטיבות והקור שבמירבץ גורמים להתהוות חריצים ושרי- טות בפטמות, המתכסים בזבל שמתייבש ומתק- שה, ומשום כך אין גם אפשרות לטפל כראוי בפצעים אלה ולרפאותם. שיטה זו של "הכנה" לחליבה אינה מגדילה בשום פנים את הספק העבודה (כפי שטוענים המחזיקים בשיטת זו). רחיצה יסודית של העטין במים פושרים, ניגוב עד ליובש- ובדיקה בספל הביקורת מעוררים יפה את "הורדת החלב" ואז — גם הרכבת הגביעים נעשית במועד המתאים. נוכחנו שהכנה הזו שתוארה כאן, על אף התמשכותה כמה שניות יותר, מקצרת את זמן החליבה וכן נמנעת בדרך זו, "מציצת-יתר" של העטין, העלולה, כידוע, לפגוע בבריאותו.

טיב החליבה

ידוע הדבר שבמשקים קיבוציים משמשת הרפת כ"בית-ספר" קבוע לחולבים, כשמעוניינים בהכ- שרת עתודת עובדים בענף, הדרושה להתחלפות הצוות, או לצורך הגדלת יחידת העדר. חשוב הדבר להכשיר חולבים מבין ילדי בית-ספר, חברות נוער ועובדים זמניים, אלא שחשיבות מיוחדת נודעת לשיטת ההכשרה ואופן ביצועה. אם מסבירים למתלמד ביום הראשון לכניסתו להכשרה את כל תהליכי החליבה, תוך הדגשת כל פרט ופרט וציון חשיבותו המיוחדת, הרי יש סיכוי שהטירון ינהג לפי ההדגמה הניתנת לו על ידי מדריכו.

לדעתי אין להרשות בשום פנים חליבת מתלמד באופן עצמאי בטרם סיים הכשרה בת חודשיים לכל הפחות, ותנאי נוסף: בתקופת הכשרתו שיעבוד תמיד לצידו של חולב מנוסה; בדרך זו הוא גם "יעשה הכרה" עם הפרות וילמד על תכונותיהן המיוחדות והתנהגותן בשעת החליבה. אולם, לדאבוני, עלי לציין שהנ- ני נתקל לא פעם בחולבים "עצמאיים" שלמדו את התורה על רגל אחת, במשך כשבועיים, ועל כאלה מטילים חליבה של 80—100 פרות! ברור

שיטת־בדיקות אחרת, טובה יותר? מהו הטיפול שיינתן עם פרוץ הדלקת, כשאין שהות לבדיקות באקטאריולוגיות ומעוניינים בהצלחת הפרה? ואז — דוחסים לתוך העטין מכל המצוי במחסן הר־פואות של הרופא, והדבר נעשה כאילו תוך גישוש באפלה. לפיכך — יש הכרה, ואף רצוי הדבר, להיזקק לע"ע לשיטות ואמצעים שעומדים לרשותנו, אם כי אין הם בתכלית השלמות, כל עוד לא הומצאה שיטת בדיקה בטוחה יותר.

סיכום

1. בידי הבוקרים האחראיים לעדר ישנן אפשרויות רבות למניעת מחלות העטין. הדברים שהעליתי לעיל, יתכן שהם „פרוזאיים” ואינם מרשימים בחידושם, אבל את כל הפעולות שמגייסי תני אפשר לבצע ללא קושי.
2. נתייחס בכובד־ראש ל„הכנה” טובה של הפרה לחליבה; הפרטים צוינו לעיל.
3. נקפיד על מניעת „חליבת־יתר” ונסיר את הגביעים עם גמר זרימת החלב לצנצנות.
4. ננהיג פיקוח על כל פרה ופרה; נרשום בדיוק ובמפורט על כל מקרה של דלקת, ואף על הקלה ביותר.
5. לא לשכוח את עריכת הביקורת של העטין בתקופת היובש (לפחות שתי ביקורות), חסרי פול שיידרש בשעת הצורך, שיהיה נתון בידי הרופא.
6. נכלול את העגלות ההרות בביקורת הע־טין ונמנע מקרים רבים של הופעת דלקת מיד לאחר ההמלטה הראשונה שלהן.
7. נתקין מירבץ יבש ונקי לפרותינו.
8. נקדיש תשומת־לב רצינית להכשרת החר־לבים!

כל מה שנאמר לעיל אפשר להגשים ללא מאמץ רב, אלא שיש להקפיד על הדברים הקטנים ולהתמיד בביצועם; בדרך זו, סבורני, נצמצם בשיעורים ניכרים את ההפסדים הנגרמים לנו מחמת דלקות העטין.

אליעזר ישראלי

כפר־בלום, פברואר 1967

קים אותה מיד. מובן מאליו שנערכת ביקורת גם בחלקי הגומי ובדוקים את תקינותם. הודות לטיפול שיטתי זה פועלת אצלנו יחידת החליבה זה שמונה שנים, ללא תקלות רציניות וללא החלפת חלק כלשהו (מהדגם הראשון של קר־מביין אלפא־לאוואל שהובא ארצה).

בדיקות C.M.T.

במשך כ־3 שנים ביצענו בדיקות חלב לפי השיטה הקליפורנית הנ"ל, אלא שלצערנו נאלצנו להפסיק מחוסר כל עזרה ועניין מצד גורמי־חוץ, שהתייחסו בספקנות ליצילות בדיקות אלה. נאספו סיכומים מ־50 אלף בדיקות, אבל כל הממצאים האלה לא נוצלו בצורה תכליתית וכל החומר הפך לתיעוד חסר כל ערך. הנימוק להתנגדות לבדיקה הקליפורנית היה, שכאילו תוצאותיה אינן די מהימנות ומחלטות, והובטח ביצוע של בדיקות באקטאריולוגיות של כל הפרות שבוער, ולפי תוצאותיהן יינתנו טיפולים. למעשה לא נמצאה האפשרות לערוך בדיקות באקטאריולוגיות בכל העדרים שהיו מעוניינים בכך והמבצע היה חלקי. לא אתעכב כאן על מהות וחשיבות הבדיקה הקליפורנית (C.M.T.), כיוון שרופא־שאלם (ממציא השיטה) נמצא כיום בארץ, ובהדרכתו ובפיקוחו, תוך שיתוף פעולה ע"י המכון הוואטרינארי, התחלנו שוב בבדיקות אלה בארבעה משקים שבאיוורנו. נק' וזה שהפעם, בעזרתו של האורח, נחכם יותר, נלמד יותר, ונדע לנצל את תוצאות הבדיקות. שהנני מחשיבן כאינדיקטור מצויין לגבי המצב הקיים בעטין; הן גם תשמשנה כאות אזהרה לפני פרוץ הדלקת.

במשקנו המשכנו כל הזמן בביקורת הקליפורנית ועל יסוד התוצאות ניתן טיפול לפרות שהגיבו חיובית (4 עד +4); ב־7 מקרים נערכה גם בדיקה באקטאריולוגיות לפרות שהגיבו חיובית על C.M.T. ונוכחנו במהימנות התוצאות של הבדיקה הקליפורנית.

הרופאים שבאיוורנו התנגדו בצורה חריפה להגשת טיפולים לפרות על סמך תוצאות הבדיקה הקליפורנית, ונימוקיהם היו מבוססים ומצד־דקים. אולם יש לשאול אם עומדת לרשותנו